

Intimplarea face ca Sanda Manu să locuiască la aproximativ jumăta-tea distanței dintre Teatrul Național și Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”. Deși pe o arteră foarte circulantă, apartamentul — aranjat cu rafinament neostentativ — este liniștit și ospitalier. Lângă o fereastră care filtrează cu discreție lumina zilei — două fotografii : Ion Manu, cel ce a fost unul dintre marii actori ai scenei românești, veghează tradiția familiei. Undeva, pe un raft de bibliotecă, un dublu portret: mama alături de fiică, Irina (studentă la Istoria artelor, își pregătește licența cu o lucrare despre scenografie), soția tinărului actor Claudiu Bleonț. Pe un perete întreg, o uriașă oglindă te invită, parcă, să-ți controlezi ținuta. Gazda te poartă — deloc protocolar — la propriul birou : o masă de lucru austeră, dar, dintr-o poză așezată pe colț, suride șugubăț Ștefan Tapalagă, în chip de Arlecchin...

— Cum ați vrea să începem acest interviu pe care ați ezitat să-l acceptați ?

— Ex abrupto !!!... Nu mă mai interesează să fac teatru !

— Chiar așa ?

— Am obosit... Inițial am avut o uriașă energie — cred că a fost calitatea mea de bază. Și foarte multă credință în teatru... Și instinct ! Instinctul e, cred, cel care m-a ghidat timpuriu către succesul de public. Am lucrat de la început foarte mult și era normal ca, din patru spectacole, să zicem, doar unul să fie cu adevărat bun. Aveam foarte puține îndoieli, lucram cu frenezie orice, îmi făceam meseria cu credința că o știu foarte bine. Evident, nu puteam face abstracție că mă născusem într-o casă de artiști. Deși, până la vârsta majoratului (conformându-mă dorinței tatălui meu), nu pășisem în teatru, hotărâsem brusc că „vreau să fiu actriță” Am urmat însă cursurile de regie cu un profesor minunat și în compania unor colegi excepționali ; am avut șansa să fac parte din una dintre cele mai valoroase promoții de regizori. Stacheta era foarte sus. N-aveam pic de invidie, dar în schimb mă luptam mai puțin, probabil că funcționa înconștient sistemul de auto-apărare. Îmi dădusem seama că regia e o meserie de cursă lungă, eșecurile mă dureau, dar nu mă doborâur. Le socoteam de multe ori un câștig... Și mergeam mai departe. Așa au trecut primii cincisprezece ani. Am avut întâlniri extraordinare : cu regizori colegi, cu actori, cu oameni

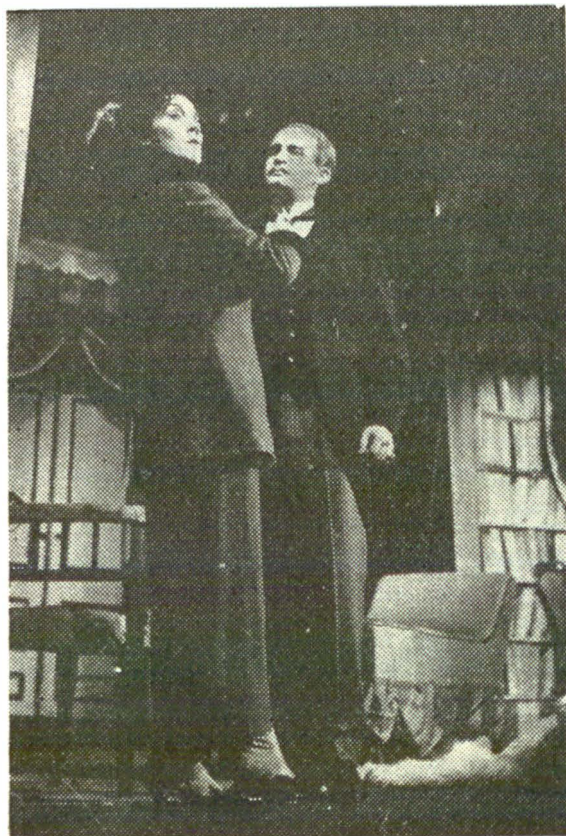
Dialog de atelier cu Sanda Manu despre

- „dulcele infantilism” al începuturilor
- un posibil autoportret
- relația regizor-pedagog
- momente de răscruce ale unei cariere
- „experiența” Caragiale
- un inevitabil leit-motiv : satisfacție și amărăciune

de teatru români și străini... Și, la un moment dat, acum vreo zece ani, s-a întâmplat ca „dulcele infantilism” să ia sfârșit. În lucrul meu a intervenit ceva ce zăcuse probabil în subconștient. Am început să-mi înțeleg munca altfel... Nu mă mai mulțumeam să pun în scenă, mai mult sau mai puțin bine. Îmi șlefuisem meșteșugul, știam cum se „face” ceea ce făceam și tocmai lucrul ăsta m-a speriat. Cred că începusem să înțeleg diferența dintre noțiunea de meserie și cea de artă. A fost ca o detașare de mine însămi, cea „eficace” și „pragmatică”. Și am înțeles în sfârșit că am o misiune, o răspundere. Nu pot explica exact ce s-a întâmplat. Am început să-mi clădesc singură piedici ca să-mi stimulez capacitatea de muncă, forța de investigație... Ce-i ciudat, însă : înainte gindeam mult mai prost și lucram mult mai bine, acum gândesc mult mai bine, dar lucrul e mult mai greu (prin lucru înțelegând puterea de a transmite ceea ce gândesc actorilor). De atunci a

Studioul „Cassandra” — loc ideal pentru montări insolite : Patima roșie de Mihail Sorbul (interpreți — Ruxandra Sireteanu și Alexandru Bocăneț)...

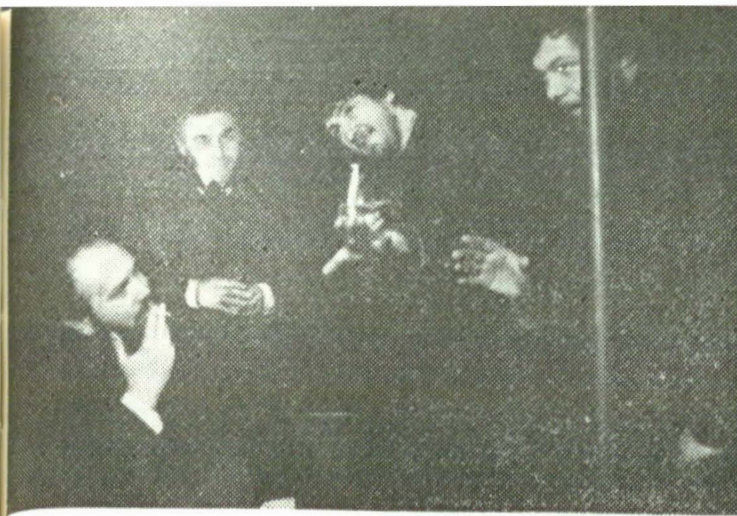
...și Caragiale... dar nu teatru

început un chin nespus. Soldat — e drept — cu câteva împliniri, dar care chin m-a modificat ca om. M-a înăsprit. Contactul cu oamenii a devenit foarte dificil. Mă refer la cele două direcții paralele : lupta cu ideea spectacolului, cu propriile mele proiecții, și relația cu ceilalți, colaboratorii. Pentru că, dintre toate meseriile lumii, cred că regia este cea mai dependentă. Oricât ai fi de „șef de colectiv”, tiran sau vrăjitor și așa mai departe... Teatrul e, într-adevăr, o formă de automanifestare dintre cele mai sociale, dintre cele mai generoase, dar și una dintre cele mai epuizante cu putință. O pasiune care te poate și îmbolnăvi... Teatrul îl fac doar cei ce nu-și pot afla menirea în nici un alt chip. Altfel devine o joacă gratuită, ridicolă dedublare...

— Ați anticipat întrebarea căreia doream foarte mult să-i aflu răspuns : de ce biografia dumneavoastră artistică are un caracter atât de eterogen ?

— Nu caracterul eterogen al genurilor de teatru pe care le-am abordat mă supără pe mine. Nu am prejudecăți de tipul : gen major, gen minor... Eu făceam spectacole ! Cehov și comedie de boulevard, Brecht și comedie muzicală... Mi-au reușit Dostoievski și musicalul lui Mălițeanu, am clacat cu **Prima zi de libertate**

**„Crimă și pedeapsă” — as-
cănanta lume a lui Dosto-
levski reînviată într-un spec-
tacol la Teatrul „Nottara”.
În fotografie, George Constan-
tin, Valeriu Arnăutu, Ștefan
Iordache, Ion Bog.**

**Au fost odată... două orfe-
line — primul musical româ-
nesc. În vedetă, verva și pro-
fesionalismul.**

**Acest animal ciudat — incur-
siune în universul cehovian.
prilejuia actorilor Gilda Ma-
rinescu și George Constan-
tin creații de o nostalgică de-
licatețe.**

O piesă îndrăgită de regizoare : Să nu-ți faci prăvălie cu scară de Eugen Barbu. În versiunea de la Teatrul Național : Eugenia Popovici și George Paul Avram.

Fișă provizorie (selectiv)

TEATRUL NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI **Să nu-ți faci prăvălie cu scară** de E. Barbu (1970) ; **Căsătoria** de Gogol (1976) ; **Valiza cu fluturi** de I. Naghiu (1977) ; **Romulus cel Mare** de F. Dürrenmatt (1977) ; **Aventură în banal** — triptic de T. Mazilu, D. Solomon, I. Băieșu (1978) ; **A treia țepă** de M. Sorescu (1978) ; **Monolog cu fața la perete** de P. Georgescu (1979) ; **Cavoul de familie** de P. Chesnot (1980) ; **Cheile orașului Breda** de Șt. Berceanu (1981) ; **Iubirile de-o viață** de P. Pardău (1984) ; **D-ale carnavalului** de I. L. Caragiale (1935).

TEATRUL ARMATEI **Ecaterina Teodoroiu** de N. Tăutu (1957) ; **Ultima etapă** de E. M. Remarque (1957) ; **Pygmalion** de G. B. Shaw (1958).

TEATRUL „NOTTARA“ : **Colombe** de J. Anouilh (1965) ; **Au fost odată... două orfeline** de F. Mirea și H. Mălineanu (1963) ; **Acest animal ciudat după Cehov** (1963) ; **Crimă și pedeapsă** după Dostoievski (1969) **Patru la-**

crimi de V. Rozov (1975) ; **Fire de poet** de E. O'Neill (1983).

TEATRUL „BULANDRA“ **Min-cinosul** de Goldoni (1971) ; **Anunț la Mica publicitate** de Natalia Ginsburg (1973) ; **Intr-o singura scară** de I. Naghiu (1974) ; **Ferma** de D. Storey (1977) ; **Luna dezmoșteniților** de E. O'Neill (1982).

TEATRUL MIC : **Pluralul englezesc** de A. Ayckbourn (1978).

TEATRUL DE COMEDIE : **Sfintul** de E. Barbu (1988) ; **Ciripit de pășărele** de D. Grigorescu (1978) ; **Harold și Maud** de C. Higgins (1980).

TEATRUL DE STAT DIN ORADEA : **Vizita bătrinei doamne** de F. Dürrenmatt (1964) ; **Romulus cel Mare** de F. Dürrenmatt (1967).

TEATRUL NAȚIONAL „V. ALECSANDRI“ DIN IASI : **Reduta** de M. R. Iacoban (1976).

STUDIOUL „CASANDRA“ AL I.A.T.C. **Seară Alecsandri** (1961) ; **Patima roșie** de M. Sorbul (1967) ; **Caragiale... dar nu teatru** (1971) ; **Bună seara, domnule Wilde** după O. Wilde (1984).

Spectacolul preferat : Căsătoria de Gogol, cu trupa Naționalului bucureștean ; protagonistă, Draga Olteanu Matei.

a lui Kruczkowski și cu **Colombe** a lui Anouilh. Așa sînt sau așa am fost eu. Puneam același entuziasm în a dansa ca și în a-l citi pe Kafka... Sigur, folosind mijloacele adecvate. N-am încurcat niciodată stilurile. Făceam totul cu bucurie și încredere nemăsurată. Singura mea teamă era ca nu cumva să mă opresc. Și nu m-am oprit. Încă... M-am socotit tot timpul tinărară, crezînd că viitorul îmi stă mereu în față, și mă tot pregăteam să fac ceva important. Poate din cauza asta — deși am devenit pedagog de la o vîrstă foarte fragedă — continui și azi să fiu o foarte bună elevă, am învățat și de la profesori și învăț și de la studenții mei. Mi-am omorît singură multe șanse, am lăsat să-mi scape multe ocazii... Acum, după aproape treizeci de ani de carieră, bilanțul e bogat, dar pentru mine total neglorios. Cu toate acestea nu reneg nimic, nici măcar insuccesele categorice. Mi le asum, pentru că niciodată n-am făcut nimic altceva decît ce am vrut, și nu ce mi s-a impus. Dacă n-am reușit, înseamnă că n-am știut să vreau! Sînt perfect convinsă că am ceea ce merit. Și mă raportez la ce știu, ce simt, ce judec eu despre mine. Nu pot să mă mint, așa cum nu pot să mă contrafac. Am depus totdeauna multă muncă și destulă aplicație. Și am fost mereu prezentă. „Nebunia” mi-a venit poate cînd era prea tîrziu... Pe la patruzeci de ani am devenit eu rebelă!

Aș lucra la nesfîrșit...

— **Iată că vă contraziceți !**

→ Nu. Practic, acum mă simt mult mai atrasă de cercetare. Studiul **improvizăției** m-a cucerit de mult. Dacă ar fi să-mi schitez un profil, aș spune că sînt o veșnic-căutătoare. Descopăr un lucru și în secunda următoare am tentația de a-l anula. Singură mă consider un om cusur-

giu : dulcelui caut să-i pun și sare, iar dacă ceva e sărat caut să-l îndulcesc. Am lucrat în foarte multe teatre — am fost un fel de pasăre călătoare... De obicei pun în scenă pentru mine. Iar eu mă socotesc un cetățean oarecare, cărui îi place teatrul și care — spre deosebire de ceilalți — se pricepe și încearcă să-l facă pe cît poate mai bine. E marele meu lux, singurul meu răsfaț. Consider că sînt asemeni contemporanilor mei și mă iau drept etalon al omului de azi, cău-tînd să-i ofer unele bucurii de felul comediilor **Pluralul englezesc**, **Cavoul de familie**. Sigur, spectacole ca **Acest animal ciudat**, **Căsătoria**, **Caragiale**, dar nu **teatru** sau **Monolog cu fața la perete** valorează mult mai mult decît cele cu 400—500 de reprezentații. Niciodată n-am vrut să atrag prin artificiositate și mi-a plăcut mult mai mult să lucrez nu în afară, ci înăuntru. Îmi doresc să mai reușesc să montez **Lorenzaccio**. Și să flu profesoră cît mă vor ține puterile, cele biologice...

— **Ce anume considerați că v-a influențat stilul de muncă, implicit cariera ?**

→ Viața mi-am împărțit-o între sala de repetiție și sala de curs. Meseria de pedagog înseamnă foarte mult pentru mine, fiindcă e plină de surprize. Pulberea de nisip trebuie cernută cu grijă, pentru că în materialul crud poate exista și pepita de aur... Intuirea talentelor încă nedescoperite este infinit mai fascinantă decît relația cu personalitățile afirmate.

— **Totuși, multor actori renumiți le-ați prilejuit creații deosebite : lui George Constantin, lui Ștefan Iordache și Gildel Marinescu, Ginei Patrichi, lui Ovidiu Iuliu Moldovan și Valeriei Seciu, Irinei Petrescu...**

— Marea mea tentatie rămân însă distribuțiile pe **contre-emploi**. Actorii profesioniști îmi reproșează uneori lucrul acesta, neînțelegând că din fiecare încercare au ceva de învățat. Altfel se pun în situația de a fi folosiți ca prestatori de servicii. În general, mie îmi place mult mai mult să merg decât să ajung, îmi place mai mult drumul și prefer urcușul, ascensiunea spre vârf, decât atingerea piscului, după care nu mai urmează nimic. Așa cum un lucru înfăptuit e un lucru care a și murit. N-aș putea să continui munca la catedră dacă n-aș simți pe viu și pulsul scenei profesioniste. Trădez o profesie cu cealaltă, dar ele sînt complementare. M-aș fi simțit de mult sclerizată dacă n-aș fi fost în permanentă legătură cu cele mai noi contingente de artiști, dacă aș fi încetat să fiu în primul rînd „publicul”. Am pretenția de a fi spectatorul cel mai exigent al studenților mei. La rîndul meu, am învățat acest lucru de la maestrul Flinteșteanu, a cărui asistentă am fost timp de opt ani. Din 1964 am avut apoi clasa mea de actorie și în douăzeci și unu de ani am scos nouă promoții de actori. Printre ei : Ștefan Tapalagă, Cornel Dumitras, Jorj Voicu, Dorina Lazăr, Alexandru Bocăneț, Ion Bog, Mircea Diaconu, George Mihăiță, Radu Gheorghe, Mircea Constantinescu, Raluca Zamfirescu, Ecaterina Nazare, Victoria Cociaș, Oana Pellea, Claudiu Istodor.

— Ați fost cotate de timpuriu ca „talentată și inteligentă profesionistă”. Firește, reușitele nu au fost întotdeauna

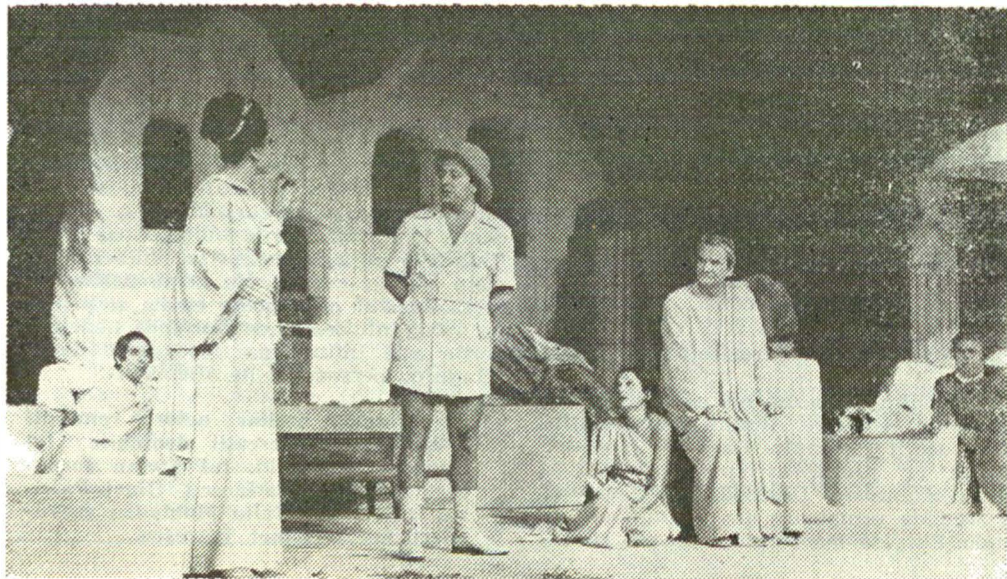
una deloc, nici aprecierile — una-nime. Care sînt însă momentele de răscruce, spectacolele care v-au marcat sau care considerați că vă reprezintă ?

— **Căsătoria**, pe scena Naționalului, îl consider cel mai bun spectacol al meu ; am căutat să tratez farsa gogoliană într-un registru tragi-comic, dîndu-i dimensiuni elefantine. Au mai fost și altele... În 1967, prezentam pe scena Institutului **Patima roșie** a lui Mihail Sorbul, într-o viziune insolită. Cele două tentative de abordare a titanilor Dostoievski și Cehov au fost întimpinate cu foarte mari rețineri de către critică, deși în străinătate **Crimă și pedeapsă** a reputat un succes deosebit. În 1971, spectacolul studentesc **Caragiale**, dar nu teatru avea să provoace oarecare vîlvă printre specialiști...

— Urma originalului, modernului spectacol de la Teatrul Mic, Cinci schițe, în regia lui Valeriu Moisescu și excepționalei montări a lui Lucian Pintilie D-ale carnavalului la „Bulandra” și se alătură citorva lucrări de critică deosebit de importante pentru receptarea „contemporanului nostru” clasic...

— **Caragiale**, dar nu teatru a fost un experiment pur, expresie a unei acumulări intense. După cele două spectacole, al lui Moisescu — **Schițele** și mai ales după Pintilie — **Carnavalul** de la „Bulandra”, cel puțin pentru o vreme, era greu să se aducă ceva nou în montarea lui Caragiale. Eu am apelat la cîteva

Cultivînd subtila parodie împreună cu actori al primei scene a țării — **Mihai Fotino, Simona Bondoc, Marin Moraru, Tamara Crețulescu, Radu Beligan, Marian Hudac** — în **Romulus cel Mare de Dürrenmatt**.

schife fantastice pe care le-am teatralizat. Știam să pun lumina, să creez atmosfera, să stabilesc relații. Dar tocmai de aceea acest lucru nu m-a mai interesat. Caragiale a fost pentru mine mulți ani un fel de tabu. Trăisem prea „aproape” de el și aminam confruntarea decisivă. Există și complexul față de creațiile pe care tatăl meu le realizase. Nu aspiram deloc la perfecțiunea stilului consacrat de Sică Alexandrescu. În călătoriile mele în străinătate am avut neplăcuta surpriză să constat că nemții, de exemplu, îl tratau pe Caragiale ca pe un Lablache. Se pune problema — ca să zic așa — a internaționalizării celui ce este de fapt un scriitor universal. Impulsul l-am primit tocmai din America; regizorul canadian Christopher Newton, cărui îl furnizasem material bibliografic pentru un spectacol Caragiale, a avut o îndreptățită revelație: societatea românească a sfârșitului de secol XIX se aseamănă foarte bine și cu cea canadiană. La institut, în laboratorul clasei de actorie, am disecat mereu, de-a lungul timpului, opera marelui scriitor. Acum cinci ani, examenul de absolvire a fost susținut cu **D-ale carnavalului** — o simplă eboșă regională, nu exista propriu-zis o idee novatoare, dar atunci am avut bucuria deslușirii unor scene și gândul unui spectacol a început să se decanteze. Regizorul analist — și eu mă consider astfel — pleacă în primul rând de la relațiile dintre personaje. Mi-am propus să renunț la stricta datare și localizare, să scot personajele din mahalaua bucureșteană a sfârșitului de veac, să demonstrez că timpiti, proști, răi, invidioși, ușuratici, tembeli, înconștienți — deci ceea ce înseamnă pleavă morală — nu viețuiesc neapărat doar în murdărie sau nu neapărat murdăria fizică îi determină... Am eliminat deci contextul socio-istoric și am încercat să refac arhetipurile inițiale, aldoma cu cele ale comediei dell'arte. Balul mascat oferă prilejul de a juca și cu mască și împotriva măștii. Astfel se explică de ce costumul de arlechin îl poartă și Catindatul, căruia i se potrivește exact, dar și Nae Girimea, căruia nu-l corespunde caracterologic... Spectacolul l-am construit geometric în jurul unui personaj central, Catindatul, erou nu din întâmplare fără nume, dar înglobat din întâmplare în schema intrigii. Intrând în relație cu ceilalți, el capătă funcția plicăturii de turnesol care ajută la elucidarea faptelor. Acest personaj aparent marginal, pe care l-am plasat în centru, va determina toate acțiunile, potențind reacția extrem de violentă a Mișel Baston, care, exasperată de evidența dovezilor, nu acceptă să fie înșelată... Aceasta este scintea de la care se aprinde plesa, toate personajele molipsindu-se de violentă și frică. Tembela ri-

postă la frică se dezvoltă în boule de neige și se termină într-o imensă minciună. Astfel povestită, piesa mi se pare foarte tristă; de aici se iscă și conflictul între situații, care nu au cum să nu fie comice, și replici, care vor să exprime dureri acute. În orice piesă există un cuvânt care desemnează elementul motor pentru **Romeo și Julieta**, dragostea, pentru **Scrisoarea pierdută**, interesul. La **D-ale carnavalului**, consider că, dintre multiplele alternative interpretative, frica indică cel mai bine condiția abjectă în care personajele se plasează. Am purces la lucru într-un moment când pentru mine excesul de umor, hazul cu orice preț, capacitatea — pe care genialul Caragiale a surprins-o extraordinar — de a glumi pe orice temă, indiferent de gravitatea ei, mi se pare un lucru trist, sinistru și chiar foarte îngrijorător. Prostia nu e „dulce”, e violentă, nocivă, la fel de condamnată ca orice delict de drept comun... Pentru că nu neapărat aspectul vizibil, fizic, ci moralitatea dubioasă mi se pare cea mai odioasă... Din păcate, însă, prea puțin din adevărata realitate a unor spectacole se păstrează consemnată în file de cronică. Și chiar în memoria spectatorilor, fie ei și specialiști... Dealtfel, eu cred că noblețea acestei blestemate meserii constă tocmai în efemer. Actorii trăiesc din plin momentul de joc. Pentru mine, ca regizor, bucuria este în repetiții. Munca mea a stat sub semnul întâlnirilor fericite cu literatura de bună calitate și cu oameni dispuși să fie alături de mine. Mulți de la care am învățat eu, cițiva care au învățat de la mine. Caut mereu să întâlnesc oameni noi sau să descopăr noul în cel cunoscut de mult. Mai ales că la noi rar și greu se realizează ceea ce se poate numi „o echipă”. Acum trec printr-un moment dificil, sînt într-o polemică aprigă cu mine înșami. Un gust amar, un sentiment foarte dureros îmi dă tircoale. Și simt nevoia unui lucru extrem de concret pe care să pot să-l fac cu mîna mea: o casă, un pod, ceva cu valoare obiectivă... Drept și spun, am obosit: eu să tot fac spectacole în care să investesc anume gânduri și speranțe, iar cronicarii să mă felicite sau să mă critice pentru ceea ce eu nu am intenționat...

— Privirea aceasta sever autocritică pe care v-a prilejuit-o discuția noastră, cred că poate totuși anula afirmația teribilă de la început. Și poate că va alunga chiar și tristețea... Așa că vă urez să vă recăpătați același entuziasm care v-a caracterizat întotdeauna...

Irina COROIU